

اشرف التواریخ

سوسن اصیلی

اشرف التواریخ یکی از منابع تاریخ ایران در دوره نخستین فرمانروایی قاجارها یعنی (۱۲۱۸ - ۱۲۳۲) به ویژه عهد فتحعلی شاه قاجار است که کمتر شناخته شده است. شیوه نویسنده در گزارش رویدادها، مانند دیگر وقایع نگاران عهد قاجار است. او مطالب خود را با پرداختن به ایل و تبار قاجارها به ویژه از دوره فتحعلی خان قاجار، و تلاشهای او برای دستیابی به قدرت آغاز کرده است و به اختصار چگونگی به قدرت رسیدن سلسله قاجاریه را شرح می دهد.

مؤلف، کتاب را به دستور محمد ولی میرزا حاکم خراسان نگاشته است. اشرف التواریخ یکی از مفصل ترین آثاری است که در زمینه تاریخ دهه اول قاجاریه نوشته شده است. هدف اصلی مؤلف بیان وقایع حکومت محمد ولی میرزا در خراسان است و

بیشترین حجم کتاب نیز اختصاص به همین موضوع دارد. مؤلف ضمن اینکه به درگیریهای امرای خراسان با محمد ولی میرزا و با دولت قاجار می پردازد از جنگهای ایران و روس که در همین زمان آغاز می شود، غافل نیست و در عین اینکه درگیریهای ایران با عثمانی در بغداد را نیز از نظر پوشیده نمی دارد به شرح حال سلاطین ترکستان و نیز حکام افغان می پردازد.

در نیمه دوم کتاب، مؤلف پس از شرح حال امرای خراسان و منطقه نفوذ آنها به بخش قابل توجهی می رسد که شرح حال امرا و بزرگان و مشاهیر اطراف محمد ولی میرزا است و برای

رجال شناسی آن دوره اهمیت زیادی دارد. در این بخش منشیان و مستوفیان و لشکرنویسان محمد ولی میرزا معرفی شده اند. حتی مؤلف درباره کاتبی که اشرف التواریخ را بر او تقریر کرده، نیز مطالبی آورده است و پس از آن به شرح حال علما و فضلا و فقها و حتی رؤسای خدام آستانه مشهد و بعد علمای شهرهای گوناگون خراسان و در پایان به ذکر احوال شاهزادگان قاجار می پردازد.

ارزش کتاب

اشرف التواریخ در میان منابع هم دوره خود به لحاظ محتوی ویژگیهایی دارد که ارزش آن را به عنوان منبعی دست یکم بالا می برد. توجه به مسائل خراسان در این کتاب بسیار مهم است. شاید بتوان گفت کتاب مطلع الشمس اعتمادالسلطنه ادامه این کار است. مؤلف به دلیل اینکه در وقایع حضور داشته این کتاب برای مطالعه سقوط افشاریه بسیار مهم است. وی واقعه محاصره مشهد در ۱۲۱۸ را لحظه به لحظه شرح می دهد، در حالی که در هیچ یک از منابع چنان اطلاعاتی وجود ندارد. برای بررسی درگیریهای امرای خراسان و ایلات ترکمان و طوایف با دولت قاجار و پذیرفتن آنان دولت قاجاریه را، این کتاب از مهمترین منابع است.

مؤلف

محمد تقی بن محمد مهدی نوری، مؤلف کتاب است. وی منشی و

بعدها وزیر محمد ولی میرزا بوده است. در هیچ یک از منابع قاجاری نامی از مؤلف و کتاب او نیست. حتی مورخین معاصر برای نگارش تاریخ دوره نخستین قاجاریه به اشرف التواریخ رجوع نکرده اند؛ به همین دلیل این اثر مهم تاریخی از میان منابع قاجاری ناشناخته مانده است.

نسخه‌های کتاب

از اشرف التواریخ تاکنون ۴ نسخه شناخته شده است:
۱. نسخه کتابخانه ملک، شماره ۵۹۹۹ که در این تصحیح اساس قرار گرفته است، در ۴۹۵ برگ.

۲. نسخه کتابخانه مجلس، شماره ۵۷۰۹ که ناتمام است در ۸۴۶ برگ و در واثع جلد نخست کتاب است.

۳. نسخه دانشکده حقوق، شماره ۳۵۸ ج در ۲۸۶ برگ. این نسخه جلد دوم نسخه مجلس و درست ادامه همان نسخه با همان ویژگیهای نسخه‌شناسی است.

۴. نسخه دانشکده ادبیات، شماره ۱۴ ج در ۴۷ برگ. بخشی از آن ادامه نسخه‌های مجلس و حقوق است.

این کتاب به دلیل حجم زیاد در دو جلد آماده خواهد شد که جلد اول آن آماده ارائه است. شیوه کار در این تصحیح مقابله‌نسخ و اصلاح آنها با شرح و توضیحات لازم می‌باشد. *

تازه‌های
نشر

تاریخ اصفهان

حاج میرزا حسن خان جابری انصاری

ترتیب، تصحیح و تعلیق: جمشید مظاهری

مؤسسه انتشاراتی مشعل با همکاری شرکت بهی

چاپ اول ۱۳۷۸، ۷۱۷ ص (۵۹۳ ص متن + ۱۲۴ عکس)

این کتاب که در تصحیح، نام تاریخ اصفهان بدان داده شده است، از نوشته‌های حاج میرزا حسن خان جابری انصاری از اعیان فضلالی اصفهان در چند دهه گذشته است. جلد نخست، دوم و چهارم این مجموعه، برگرفته از کتاب مشهور وی تاریخ اصفهان و ری و همه جهان و جلد سوم رساله‌ای است که وی در اواخر عمر در حال نگارش آن بود که عمر او کفاف نگارش بیش از ۴۰ صفحه آن را نداد.

مصحح این کتاب به لحاظ آنکه کتاب تاریخ اصفهان و ری و همه جهان با وجود نفیسی اثر، بسامان نبوده و «... نه مطالب نظمی و نسقی استوار دارد و نه اسلوب انشای مؤلف طرزی تندرست و به هنجار است»، در صدد تصحیح آن برآمده است. مصحح، مطالب کتاب را در چهار جلد فراهم آورده است که عبارتند از:

جلد نخست: مهمات مباحث اصفهان

جلد دوم: شرح پاره‌ای مبانی ملتی و دولتی

جلد سوم: سرگذشت ناموران هنری

جلد چهارم: جغرافیای شهر و نواحی

مصحح در پایان هر جلد جهت اطلاع خوانندگان یادداشتهای سودمندی در باب مطالب کمیاب عرضه کرده است. همچنین فهرست راهنمایی از کسان، شهرها، اماکن و کتابها ارائه داده است.

دیوان حکمت

خواجه احمد یسوی (پیر ترکستانی)

به اهتمام رسول اسماعیل زاده، قوانشبیک قاری،

غالیه قمبر بکاوا

انتشارات بین‌المللی الهدی، تهران، چاپ اول، ۴۲۷ ص

(۲۳۵ متن ترکی + ۱۹۲ متن روسی)

این کتاب شامل دیوان خواجه احمد یسوی از شعرای قرن ۶ قمری منطقه آسیای میانه است که اصل آن به ترکی جغتایی بوده و در قرن بیستم میلادی به ترکی قرآقی ترجمه و توسط رسول اسماعیل زاده، قوانشبیک قاری و غالیه قمبر بکاوا تصحیح و چاپ شده است. این مجموعه شامل ۱۳۴ حکمت است و در انتها مناجات نامه خواجه احمد یسوی به درگاه خالق یکتا درج شده است. همچنین کلیه حکمتها و مناجات نامه آن به روسی در ۲۳۵ ص ترجمه شده است.